

a nyílt konfliktus kirobbanásának lehetőségét, valamint az összeütközés ellenőrizhetetlenségének veszélyét. A konfliktus végkimenetelét azonban nagy biztossággal a nemzetközi és birodalmi – birodalom utódállamai között kialakult – környezet újbóli stabilizálódása döntheti el.

A jövőben megalakítandó autonómiák esetére történő prognózisokhoz ki kell szűrniük, hogy az itt említett szereplők és tényezők közül melyek adottak általánosságban a vizsgált térségekben. Ezután szükséges elemeznünk, hogy az adott szereplők által létrehozott környezeti tényezők mely irányba befolyásolják az entitás közeledését, vannak-e esetleg a szakadarságot kizáró faktorok, amelyek tetszőleges egyensúlytalanságok megléte esetén is a befogadó állam szuverenitása alatt tartják az autonóm területet. A szempontrendszer ezen felül bővítendő az adott térségben hely- és korszak-specifikus jellemzőkkel is.

A vizsgálatot természetesen több irányba is bővíthetjük. Egyedi elágazást jelenthet a Katalóniához és Québechez hasonló autonómiák vizsgálata, amelyek esetében épp az okoz konfliktust a felettük szuverenitást gyakorló állammal szemben, hogy gazdaságilag jobban teljesítenek, és saját megítélésük szerint az állami elosztórendszerekből ehhez képest kevesebb juttatást kapnak vissza. A karabahi kérdéshez kapcsolódva pedig érdekesek lehetnek a volt Jugoszlávia területén létezett autonómiák esetei, akár szeparálódtak, akár nem. Ezek elemzése során, mivel a szovjet és a jugoszláv birodalmi rendszer felbomlása idején nagyon hasonló dinamikája volt az etnikai ellentéteknek,²⁸ érdemes lenne a két létező – vajdasági és koszovói – autonómia sorsát azonos, vagy legalábbis valószínűleg nagyon kis mértékben a helyi viszonyokra adaptálható vizsgálati szempontokkal elemezni. És hogy a volt Szovjetunióhoz is visszatérjünk, szintén célszerű ennek vagy egy hasonló szempontrendszernek az alkalmazhatóságát vizsgálni a Hegyi Karabahtól nem is oly távol eső Abházia és Dél-Oszétia, vagy Csecsenföld esetében.

Urszán József

Az etnikai indíttatású bűncselekmények elleni nemzetközi fellépés Koszovóban¹

Bevezetés

A különféle etnikumú népcsoportok közötti konfliktusok történeti távlatokban vizsgálhatók és akár a törzsközösségi életformáig visszavezethetők. Csupán 1946 és 2001 között több mint ötven etnikai különbözőség miatt kirobbant és zömében polgárháborúvá szélesedett helyi, fegyveres összetűzés zajlott le világszerte.² Ezekben az összecsapásokban az etnikumok egymással szembeni intoleranciája gyűlöletté fokozódott és jellemzően erőszakos formában, különféle (főként sorozatjellegű) bűncselekményekben, vagy személy elleni bűnesetekben volt tetten érhető. E bűncselekmények jellegüket tekintve rendkívül széles skálán mozogtak. A garázda közterületi vandalizmustól, a vallási kegyhelyek megrongálásán, felgyújtásán át egészen a gyűlölet tárgyát képező népcsoport tagjainak tömeges megsemmisítésére vonatkozóan keletkeztek világszerte adatok. Az etnikai konfliktus jelensége és az ellene történő fellépés tudományos igényű vizsgálatában különösen érdekesnek számít Jugoszlávia felbomlásának máig tartó eseménysorozata. Ennek vonatkozásában a hiteles dokumentáltság és a nemzetközi közösség aktív, konfliktusrendező jelenléte (pl. békefolyamat támogatása, polgári válságkezelés, demokratizálódást segítő programok) egy információban gazdag, a kutatások szempontjából kedvező helyzetet teremt.

¹ A tanulmány a TÁMOP-4.2.2/B-10/1/2010-0023. projekt támogatásával készült.

² Stefan Wolf: *Ethnic Conflict, a Global Perspective*, Oxford University Press: New York, 2005, 5.

²⁸ Koehler, Jan – Zürcher, Christoph (eds.): *Potentials of Disorder*. Manchester University Press: Manchester, New York, 2003: 2, 8–9.

Az egykori Jugoszlávia széthullását kísérő és becslések szerint legkevesebb 150 ezer áldozatot követelő délszláv háborúk (1991–2001)³ sorában a koszovói eset megoldása napjainkban is élő kihívás.⁴ Koszovó kiváló példája annak, hogy az etnikai különbözőség miatti lappangó társadalmi feszültség hogyan transzformálható politikai eszközzé, polgárháborúvá, majd a posztkonfliktusos életfeltételek között miért és hogyan folyik tovább (kevésbé látványos formában) az etikailag motivált erőszakos bűnözés.⁵

Az együtt élő nemzetiségek közötti kriminalitás jelensége az ún. etnikailag motivált bűnözés (*inter-ethnic crime*), amely a gyűlölet bűncselekmények egy típusa. Különösen gyakori a polgárháborúval sújtott, illetve a konfliktust követően átmeneti nemzetközi igazgatás alá helyezett térségekben.⁶ Az 1998–99 között etnikai különbözőség miatt kirobbant koszovói háború egy ilyen helyszín. A harcok megközelítőleg 12 ezer ember halálát, 6 ezer személy eltűnését, valamint többszázezer polgár külföldre menekülését eredményezték.⁷ A háborút közvetlenül megelőző és a harcok alatt etnikai gyűlöletből elkövetett háborús és szervezett bűncselekmények nagyrészt máig felderítetlenek, büntetlenek, miközben az etnikai jellegű bűnelkövetés számtalan formában továbbra

³ Délszláv háborúk kifejezést napjaink történetírása a volt Jugoszlávia széthullását kísérő hat fegyveres konfliktus összefoglaló elnevezéseként használja. (Szlovénia 1991, horvát függetlenségi háborúk 1991–95, boszniai háború 1992–95, koszovói háború 1998–99, Presevo völgy 1999–2001, Macedónia 2001) Laura, Silber – Allan, Little: *Yugoslavia: Death of a Nation*, Penguin: New York, 1997.

⁴ Koszovó 1990. szeptember 7-én, majd 2008. február 17-én egyoldalú nyilatkozattal kiáltotta ki függetlenségét. Koszovó az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Biztonsági Tanács 1244/1999. számú határozatával ideiglenes nemzetközi igazgatás alá helyezett terület. UNSEC Resolution 1244 (1999), New York, 10 June 1999.

⁵ Koszovóban főként az albán és a szerb nemzetiségek közötti etnikai feszültség vezetett kezdetben elszórt, később rendszeres és mind több civil személyt érintő erőszakhoz, amely különböző bűncselekmények formájában 1993 és 1998 között fokozatosan vezetett el a fegyveres konfliktushoz. A kisebbségek egymással szembeni csoportos és szervezett támadásai egymás fizikai megsemmisítésére irányultak.

⁶ Halász Iván: A nemzetközi igazgatás a válságövezetekben. *Külügyi Szemle*, 2005, 1-2. 248–267.

⁷ Frontline: War in Europe. Letöltés helye: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/kosovo/>, letöltés ideje: 2013.03.10.

is megnyilvánul. Ezzel szemben kezdetben az ENSZ koszovói missziója (UNMIK),⁸ az ennek harmadik pillérét képező Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) missziója, majd – napjainkban legnagyobb létszámmal – az Európai Unió EULEX Kosovo⁹ jogállamiság missziója próbál érdemben fellépni.

Az EULEX megközelítésében: az etnikailag motivált bűnelkövetés, olyan gyűlölet vezérelt cselekedetek összessége, ahol az elkövető, a konkrét személy, vagy tárgy ellen irányuló tevéleges erőszak áldozatát, illetve célpontját kizárólag azért választja ki, mert az ténylegesen, vagy feltételezetten egy meghatározott fajhoz, etnikumhoz, vagy nemzetiségi kisebbséghez tartozik.¹⁰ Az inter-etnikus bűnözés szűkebb kategória a gyűlölet bűncselekmények körénél, amely az eltérő politikai álláspont, vallás, bőrszín, életkor, nemi hovatartozás, valamint a fogyatékoság elutasítása miatti bűncselekményeket szintén magában foglalja.

Az etnikai motivációból elkövetett bűncselekmények felderítésének és megelőzésének támogatása a többnemzetiségű rendőri erő és igazságszolgáltatási apparátus számára prioritás Koszovóban. Ezzel kapcsolatban fontos kérdés, hogy milyen felhatalmazás birtokában, mely lehetőségekkel élve és korlátokkal szembesülve zajlik e speciális bűnözési forma elleni küzdelem és a tapasztalatok milyen változtatások igényét vetik fel.

E tanulmány jogalkalmazás szempontú elemzés, módszereiben dokumentumok, terepkutatás és szakértői mélyinterjúk tartalmának

⁸ Az ENSZ UNMIK missziót (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo) az ENSZ BT 1244/99. számú határozata alapította meg. 1999-től ennek keretében működött az EBESZ OMIK missziója, amely a demokratikus intézmények kiépítéséért és az emberi jogok védelméért felelős napjainkban is. EBESZ Állandó Tanácsa 305. sz. határozata, 1999.07.01.

⁹ Council Joint Action on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo 2008/124/CFSP, 4 February 2008., OJ L 42/92 2008/124/CFSP.

¹⁰ Az EULEX 2012. évi műveleti tervének (*Mission Implementation Plan, MIP*) etnikumok közötti bűncselekmények elleni fellépésre vonatkozó kitételeiből kiderül, hogy a misszió speciális Értékelő Csoportja (*Assessment Group on Inter-Ethnic Crime and /or Incidents, ASG*) az említett fogalmat alkalmazza. Ennek során az ASG nem csupán az etnikai motivált bűncselekményekkel, hanem a kisebbségek életére hatást gyakorló bármely jelentős incidenssel is foglalkozik. EULEX Program Office: *Temporary Monitoring Instruction*. Prishtina, 2012, 2.

elemzésével Koszovó példáján keresztül igyekeznek feltárni az etnikai különbözőség indukálta bűnözés ellen folytatott küzdelem sajátosságait, jövőbeni kilátásait.

Az etnikai konfliktusra vonatkozó tudományos nézetek

Az etnikumok közötti szembenállás számtalan formában ölthet testet a hátrányos megkülönböztetéstől az etnikai zavargáson át a gyűlölet motiválta súlyos bűncselekményekig (*hate-crime*). E fogalomkörben az etnikai konfliktus (*ethnic conflict*) a legtágabb értelmezési tartomány, amelybe az etnikumok közötti, gyakran súlyos társadalmi feszültségeket keltő vitás esetek mellett a bűncselekmények is beletartozhatnak.¹¹ Ez rendkívül változatos formában jelenhet meg és általában események egész láncolatát öleli fel. Kiterjedése tipikusan társadalmi szintű. Ilyen szituációk egy posztkonfliktusos környezetben a legapróbbnak tűnő problémából is létrejöhetnek, bár jellemzőbb, hogy a nemzetiségi nyelv szabad használata, a helyi önkormányzati jogok gyakorlása, vagy a többnyelvű helységnévtáblák kihegyezése képezi az etnikai konfliktus tárgyát.

Az etnikai konfliktusra vonatkozó tudományos elméletek a hidegháborút követően alakultak ki és napjainkra lényegében három irányzatba szerveződtek. A *primodalista* felfogás a népcsoportok ősi, származásbeli különbségeit hangsúlyozza az etnikai konfliktusok kialakulása kapcsán. A nézet képviselői szerint a hagyományok, a vallási és kulturális sajátosságok egy adott földrajzi területen mélyen gyökereznek, és kibékíthetetlen ellentétbe kerülnek az ugyanott, de más fejlődésen keresztül ment, ezért eltérő értékrendet valló népcsoportokkal.¹² Eszerint az etnikai konfliktusokban elsődlegesen a származásbeli, akár antropológiai külsőségekben is megnyilvánuló másság el nem fogadása játszik döntő szerepet. Ezen irányzat létjogosultságát vitató, főként politológus

¹¹ Carl, Cordell – Stefan, Wolff: *Ethnic Conflicts*. Polity Press: Cambridge, 2010, 25–44.

¹² Donald, R. Horowitz: *Ethnic Groups in Conflict*. University of California Press, Berkeley, 1985, 12.

nézőpont az etnikai jelleg helyett a nemzetiségi konfliktusok kifejlődésében a politikai és gazdasági tényezők elsődlegességét emeli ki.¹³

Az *instrumentális* iskola képviselői az 1960–70 közötti években az Egyesült Államokban azt hangsúlyozták, hogy az etnikumok közötti konfliktusok kirobbanása, vagy éppen a békés állapotok fenntartása sokkal inkább a társadalmi csoportok vezető személyiségeitől függ. Ebből a szempontból a vezető személyiségen keresztül intézményesülhet a származás szerinti csoportba tartozás. Mindezek mellett az instrumentális iskola képviselői elismerik az etnikai különbözőség szerepét az ellentétek kialakulásában, de amellet érvelnek, hogy pusztán ezzel nem magyarázhatók az etnikai konfliktusok.¹⁴

A *konstruktivista* megközelítés az etnikai konfliktusok pszichológiai irányzatát képviseli. Hívei az alapvetően a pedagógiában ismertté vált megközelítésből kiindulva, az etnikai konfliktusok alapjaként a nemzetiségek békés egymás mellett éléshez szükséges integrációs és asszimilációs folyamat során bekövetkező hibákat, hiányosságokat hangsúlyozzák. A csoportok tagjaiban az asszimiláció során elsajátítandó új ismeretek, tapasztalatok nem mindig nyernek pozitív visszacsatolást, esetenként összeütközésbe kerülnek a sajátos kulturális jegyekkel. A folyamat a tömegek szintjén így megrekedhet, vagy ellenállásba válthat, ellehetetlenítve az etnikumok közösségbe integrálását.¹⁵ Az asszimiláció kisiklása miatti különbségek idővel elmélyülnek és egyre súlyosabb konfliktusokhoz vezethetnek az azonos földrajzi térségben együtt élő etnikumok között.

¹³ Beverly, Crawford – Ronnie, D. Lipschutz (eds.): *The Myth of „Ethnic Conflicts” Politics, Economics and Cultural Violence.* (Research Series No. 98.) University of California: Berkeley, 1998. Letöltés helye: <http://www.escholarship.org/uc/item/7hc733q3#page-6>, letöltés ideje: 2013.04.10.

¹⁴ Antony, D, Smith: *The Ethnic Origins of Nations*, Blackwell: Oxford, 1988, 7–13.

¹⁵ Charis, Psaltis – Gerhard, Duveen – Anne, Nelly, Perret-Clermont: *The Social and the Psychological: Structure and Context in Intellectual Development.* *Human Development*. Karger: Basel, 2009/52, 291–312. Letöltés helye: http://www.academia.edu/349196/The_Social_and_the_psychological_Structure_and_Context_in_Intellectual_Development, letöltés ideje: 2013.02.20.

A gyűlöletből táplálkozó bűncselekmények tudományos kutatása és elméleti megalapozása egyelőre kevésbé eredményes, mint az etnikai konfliktusok témakör vizsgálata. Az etnikumok közötti bűnözés magyarázatai között az 1960-as évek közepén Németországban végzett empirikus jellegű kutatások alapján, az etnikumok közötti kulturális különbözőség elutasítása által generált deviáns viselkedés elmélete vált elfogadottá.¹⁶ E kriminális magatartást, amely jellemzően erőszakos bűncselekményekben realizálódott, az etnikumok sikertelen asszimilációjára adott kollektív válaszként értelmezték.

A különféle irányzatok és iskolák azonos módon vélekednek arról, hogy az etnikai konfliktusok legsúlyosabb megjelenési formái a nemzetiségek tagjai, csoportjai egymás sérelmére elkövetett szándékos bűncselekményei. Ezekkel szemben szükségszerű a nemzetközi jog alapján megvalósuló határozott fellépés. A nemzetiségi hovatartozás miatti háborús és más bűncselekmények megszakítása, felderítése és megelőzése 1999 és 2008 között az ENSZ égisze alatt, később döntően az EULEX keretében, de az EBESZ érdemi közreműködésével történik Koszovóban. E küzdelem jogi és intézményes feltételei sokat változtak a fegyveres konfliktus kezdete óta eltelt másfél évtizedben.

Az etnikai motivációból elkövetett bűncselekmények elleni nemzetközi küzdelem jogi és intézményi feltételei Koszovóban

Egy pontosan körülhatárolható földrajzi területen élő emberek egymás ellen, kifejezetten etnikai hovatartozás miatt gyakorlatilag bármilyen bűncselekményt elkövethetnek, így e bűncselekmények köre explicit nem határozható meg. Másként, etnikai gyűlölet motivációjával a nemzetközi büntetőjog és az adott állam büntetőjoga szerinti bűncselekmény egyaránt megvalósulhat. Az etnikumok egymás elleni bűnözésének fogalomszintű megragadása során így az elkövetés alapmotivációjából (etnikai alapú gyűlölet) és nem a megvalósított bűncselekmény

¹⁶ Hans-Jörg, Albrecht: Ethnic minorities, culture conflicts and Crime. Crime, Law and Social Change. Springer, 1995, Vol. 24./1. 19–36.

jellegéből célszerű kiindulni. Ezt az elvet tartotta szem előtt az ENSZ UNMIK missziója, amikor az ENSZ BT 1244/99. számú határozata alapján megkezdte az átmeneti igazgatás bevezetését a vitatott hovatartozású Koszovóban.¹⁷

A határozat egyebek mellett megkövetelte a nemzetiségek közötti erőszak azonnali beszüntetését, amely magában foglalta az etnikai bűncselekmények elleni hatékony intézkedéseket.¹⁸ Az UNMIK átmenetinek szánt civil igazgatási funkciójától azonban nem lehetett elvárni, hogy e misszió tartósan rendezkedjen be a bűnüldözési és igazságszolgáltató tevékenységre. Éppen ellenkezőleg, a mandátum inkább arra terjedt ki, hogy mihamarabb létrehozzanak egy fenntartható, koszovói rendvédelmi és igazságszolgáltatási architektúrát, saját rendőrséggel, ügyészségekkel, bíróságokkal. A kezdeti elképzelések szerint a struktúra rövid időn belül képes lett volna például az etnikai motivációból elkövetett bűncselekmények elleni hatékony fellépésre.¹⁹ Az események végül nem igazolták e feltevést, de az UNMIK működésének egyik kézzel fogható és alkalmazásra került eredménye mégis a büntető igazságszolgáltatáshoz kapcsolódóan keletkezett.

Az UNMIK 2003. július 6-án léptette hatályba a misszió szakértői által kidolgozott és kötelezően alkalmazott „Koszovói Ideiglenes Büntető Törvénykönyvet” (*Provisional Criminal Code of Kosovo*), amelynek egyes törvényi tényállásaiban tükröződik az etnikailag motivált bűnözés elleni fellépés szándéka.²⁰

¹⁷ Az ENSZ 1244/99. sz. határozata felhatalmazta az UNMIK missziót, hogy a többi nemzetközi aktorral közösen tegyen meg mindent a Koszovó területén élő kisebbségek tagjainak emberi jogai védelmében. Ennek során az UNMIK az etnikai gyűlölet motívált bűncselekmények tekintetében megkezdte az esetek regisztrálását.

¹⁸ UNSEC Resolution 1244 (1999), New York, 10 June 1999, 2.

¹⁹ Jeremy M., Wilson: Law and Order an Emerging Democracy: Lessons from the Reconstruction of Kosovo's Police and Judicial Systems. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Sage Publications, Vol. 605, 152–177.

²⁰ Provisional Criminal Code of Kosovo, UNMIK/REG/2003/25. Letöltés helye: http://www.unmikonline.org/regulations/2003/RE2003_25_criminal_code.pdf, letöltés ideje: 2012.12.30.

Az UNMIK Koszovói Büntető Törvénykönyve (Btk.) XIII. fejezete a Koszovó és polgárai elleni bűncselekményeket határozza meg. A 115. szakasz „nemzeti, faji, vallási, vagy etnikai gyűlöletkeltés, hátrányos megkülönböztetés és intolerancia” elnevezéssel szerepeltetett egy bűncselekményt, amely kifejezetten a Koszovó területén élő népcsoportokkal szemben valósítható meg. Az elkövető, aki nyilvánosan izgat, vagy gyűlöletet kelt, hátrányos megkülönböztetésre, vagy intoleranciára uszít bármely nemzeti, faji, vallási, etnikai vagy más csoport ellen súlyos büntetést követ el. Minősített esetben, amikor az elkövető sorozatosan, hivatali helyzetével visszaélve, mások számára ad megbízást ilyen cselekmény elkövetésére és ezzel zavargásokat, erőszakot, vagy más súlyos következményt idéz elő, akár tíz évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható. A büntetés kiszabása szempontjából további minősítő körülményt képez a kényszerítéssel, a köznyugalmat veszélyeztetve, a védett jogi tárgyakra megalázásnak kitevő módon, vagy a nemzeti emlékhelyek, sírok meggyalázásával járó elkövetési mód.

A XIV. fejezet a nemzetközi jogot sértő bűncselekmények körében két különös részi törvényi tényállást – a 116. szakasz „népirtás” (*Genocide*), és a 117. szakasz az „emberiesség elleni bűncselekmény” (*Crimes Against Humanity*) – fogalmaz meg. A népirtás, amely során az elkövető valamely nemzeti, etnikai, faji, vagy vallási csoport részbeni, vagy teljes megsemmisítése érdekében tanúsítja bűnös magatartását, akár életfogytiglani szabadságvesztéssel is büntethető. Az emberiesség elleni bűncselekmények elkövetőjének szándéka, legalább részben ki kell terjedjen a nemzetközi jog súlyos megsértésével végrehajtott, a polgári lakosság tagjainak módszeres és erőszakos megsemmisítésére, rabszolgaságba kényszerítésére, kiűzésére, elhurcolására, kínzására, szexuális célú kizsákmányolására, apartheid jellegű bűncselekmények elkövetésére, valamint adott csoport, vagy közösség tagjainak politikai, faji, nemzeti, vagy etnikai, vallási, kulturális, vagy nemi hovatartozás miatti üldözésére.

Koszovó, illetve az egész régió egyik sajátosságára, egy terület etnikai összetételének megváltoztatására, mint politikai eszközre²¹ reflektál a

²¹ Az 1971-es jugoszláv census szerint Koszovó területén 916 ezer albán és 228 ezer szerb nemzetiségű lakos élt, míg a 2011-es népszámláláskor ugyanez 1,6 millió albán

minősített eset, amikor az emberiesség elleni bűncselekmény elkövetője kényszer alkalmazásával befolyásolni próbálja a szülések számát (*forced pregnancy*), illetve nőt szülésképtelenné tesz (*enforced sterilization*). Mindez annak érdekében kell megtörténjen, hogy ezzel közvetlenül befolyásolják Koszovó etnikai összetételét, bármely nemzetiség javára.

A Btk. XVI. fejezete a személyi és szabadságjogok elleni bűncselekmények között nevesíti a 158. szakaszban foglalt, a „koszovói lakosok azonos jogállásának megsértése” (*Violating Equal Status of Residents of Kosovo*) elnevezésű tényállást. Az elkövető súlyos bűncselekményt valósít meg és akár ötévi szabadságvesztéssel büntethető, amennyiben faji, bőrszín, nemi hovatartozás, vallási, vagy politikai alapon megtagadja, vagy korlátozza bármely koszovói lakos szabadságát, vagy alkotmányos jogait. E bűncselekményt valósítja meg az is, aki Koszovó területén korlátoz egy etnikai, vallási, vagy nyelvi közösséghez tartozó személyt abban, hogy magát a közösséghez tartozónak vallja, vagy önrendelkezési jogait gyakorolja. Ebben a tekintetben az identitás talán legjellemzőbb attribútuma, a nyelvhasználat szabadsága, kiemelt büntetőjogi védelmet élvez.

A nemzetiségek tagjai egymás ellen, kifejezetten az etnikai hovatartozás miatt bármely, a fentiekben kívüli bűncselekményt is megvalósíthatnak, de ezekben az esetekben az etnikai motívum már nem lesz súlyosbító körülmény, azaz minősített eset. A felsorolt bűncselekmények esetében a felderítés, a vádemelés és vádképviselet, valamint a bíraskodás feladatai részben az UNMIK, később az EULEX misszió rendőri komponense, illetve ügyészei, bírái feladatkörébe került.²² A háborús bűncselekmények vonatkozásában a hágai székhelyű, szintén ENSZ kezdeményezésre létrejött Egykori Jugoszlávia Büntető Törvényszék (*International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, ICTY*) joghatósága érvényesül.²³

és 25 ezer szerb lakosra módosult (Mitrovica régió nélkül). Letöltés helye: <http://esk.rsk-gov.net/index.php/publikimet/doc-details/575-ndryshimet-demografike-te-popull-sise-se-kosoves>, letöltés ideje: 2013.03.01.

²² Council Joint Action 2008/124 CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO, 3. § d.) OJ L42/92 4/02/2008.

²³ A Törvényszéket az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1993. május 25-én elfogadott 827. számú határozatával alapította meg. A Törvényszék mandátuma a volt Jugoszlávia területén

Koszovóban 2013. január 1-jén felváltotta az UNMIK ideiglenes Büntető Törvénykönyvét a Koszovói Gyűlés által megalkotott új Koszovói Btk.²⁴ A Köztársaság saját büntető jogszabályának 439. szakasza hatályon kívül helyezte az UNMIK ideiglenes büntető kódexét. Ugyanakkor a törvény, egy külön jogszabállyal létrehozta a Koszovói Különleges Ügyészi Hivatalt (*Special Prosecution Office of the Republic of Kosovo*)²⁵ amely kizárólagos hatáskörrel nyomozhat, emelhet és képviselhet vádat a Koszovó területén elkövetett, kiemelt súlyú bűncselekmények esetén. Azokban az ügyekben, amelyek a hivatal hatáskörébe tartoznak, az EULEX ügyészei és bírái az ideiglenes nemzetközi igazgatás alatt, továbbra is megtartják hatáskörüket. A jogszabály alapján ilyen valamennyi, az etnikai hovatartozás motiválta bűncselekmény. A Koszovói Btk. húsz fejezetben, 316 bűncselekmény különös részi törvényi tényállását tartalmazza. Ezek között az UNMIK által alkalmazott korábbi Btk. etnikai gyűlölettel kapcsolatos tényállásai kivétel nélkül, szinte szövegazonos formában találhatók meg.

A Büntető törvénykönyv megjelenésével egy időben szintén hatályba lépett a büntető-eljárásra vonatkozó törvény (*Criminal Procedural Code of Kosovo*), amely szintén egy UNMIK által bevezetett ideiglenes szabályozás váltott fel.²⁶ A koszovói elnök 2012. december 21-én jegyezte ellen e jogszabályt, amely a koszovói hivatalos lapban (*Official Gazette of Kosovo*) 2012. december 27-én került kihirdetésre. Ebben az ENSZ ideiglenes szabályozásához képest az egyik legjelentősebb változás, hogy a nemzetközi rendőri erőket egyre több területen felváltó Ko-

1991-óta elkövetett, az 1949. évi Genfi Egyezménynek súlyos megsértése, a háború jogának és szokásainak megsértése, valamint a népiirtás és emberiség elleni bűncselekményekre terjed ki. Letöltés helye: <http://www.icty.org/>, letöltés ideje: 2013.05.02.

²⁴ Criminal Code of the Republic of Kosovo, No. 04/L/-082 Letöltés helye: <http://www.kuvendikosoves.org/?cid=2.1,191,914>, letöltés ideje: 2013.05.02.

²⁵ Law on the Special Prosecution Office of the Republic of Kosovo, No. 03/L-052 Letöltés helye: http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com_content&task=view&id=143&Itemid=56&lang=en, letöltés ideje: 2013.05.02.

²⁶ Az UNMIK által kidolgozott ideiglenes büntető-eljárásjogi törvény (Provisional Criminal Procedure Code of Kosovo) 2004. április 6-án lépett hatályba. Letöltés helye: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Procedure%20Code.pdf>, letöltés ideje: 2012.12.20.

szovói Rendőrség (*Kosovo Police KP*) bűnügyi szolgálata jelentős szerephez jut a nyomozásokban.

Az etnikumok közötti bűncselekmények elleni küzdelmet támogatja a 2008. április 9-én elfogadott Koszovói Alkotmány²⁷ is, amely a közösségek és tagjaik jogairól önálló fejezetben (III. fejezet) rendelkezik. Ennek értelmében a nemzetiségi kisebbségek jogérvényesítését segítő érdekegyeztető tanácsok működhetnek, a kisebbségek arányos képviselettel rendelkezhetnek a politikai és közigazgatási intézményekben, valamint emberi jogi biztos működik, amely elvben garantálja az etnikai konfliktusok jogszerű rendezését.

Az etnikumok között gyűlöletből elkövetett bűncselekmények elleni érdemi fellépés jogszabályi keretei a háborút lezáró posztkonfliktusos időszak szinte legelejétől biztosítottak a nemzetközi közösség által Koszovóban. A jogszabályok végrehajtását garantáló intézményi keretek szintén időben kiépültek, azonban a gyakorlatban mégsem mindig sikerült, sikerül a jogszabályokban foglalt elvek érvényesítése, a nemzetiségek tagjainak védelme.

Az etnikai motivált bűnözés elleni küzdelem intézményes feltételei és korlátai Koszovóban

Koszovóban a harcok beszüntetését az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) Szerbia elleni légitámadás sorozatának eredményeként sikerült kivívni. A történelmi múltban gyökerező, mély etnikai konfliktus a szövetséges csapatok fegyveres beavatkozása eredményeként 1999-ben látszólag nyugvópontonra került. A törekeny béke beköszöntével a koszovói belső rend és közbiztonság fenntartása az első lépésektől, a szintén NATO parancsnokság alatt létrehozott nemzetközi katonai kontingens, a KFOR (*Kosovo Force*) kizárólagos felelőssége lett, mivel Koszovó nem rendelkezett legitim, a belső rendfenntartására képes fegyveres erővel.²⁸

²⁷ Constitution of the Republic of Kosovo. Letöltés helye: <http://www.kushtetutakosoves.info/repository/doc/Constitution>, letöltés ideje: 2013.05.02.

²⁸ Halász Iván: A válságkezelő nemzetközi igazgatás Koszovóban. *Pro-Minoritate*, 2005. tavasz, 3–42.

A szerb katonai és rendőri erő kivonulásával, valamint a félkatonai szabadcsapatok, például az Albániából parancsnokolt Koszovói Felszabadítási Hadsereg (*Kosovo Liberation Army, KLA*) lefegyverzése mellett a KFOR mandátuma a kisebbségek védelmére és a nemzetközi humanitárius erőfeszítések támogatása is kiterjedt.²⁹ Mindez kiegészült a menekültek visszatelepülésének elősegítésével. A NATO a koszovói szerb-albán konfliktust megelőzően konkrét bizonyítékokkal rendelkezett az etnikai alapú, főként háborús bűncselekmények körébe tartozó etnikai tisztogatásokról és népirtásról. Azonban arra konkrét mandátummal és személyzettel nem rendelkezett, hogy e bűncselekmények elkövetőivel szemben, érdemben fellépjen.³⁰ A KFOR katonák rendszeres járőrözéssel, a szerb enklávék közrendjét, valamint a vallási kegyhelyeket, templomokat, kolostorokat próbálták megvédeni, tevékenységük nem terjedt ki bűnügyek nyomozására.

Az etnikai indíttatásból elkövetett bűncselekmények felderítése a KFOR egységekkel párhuzamosan Koszovóba érkezett UNMIK jogalkalmazók feladatává vált. Ebben az időszakban a KFOR és az UNMIK széleskörű társadalmi elismertségnek örvendett a koszovói albán többség körében. A nemzetközi fegyveres erőre a függetlenség elnyerését kiharcoló szövetségként tekintettek. Az átmeneti igazgatástól pedig az önálló államiság elismerését, a szuverenitás megszerzését, valamint az ország gazdasági helyzetének javítását remélték. A nemzetközi szervezetek koszovói megjelenésével párhuzamosan az etnikumok közötti feszültség a felszínen már csökkenni látszott. Azonban Koszovó északi tartományainak szerb többségű lakossága, Belgrád hivatalos politikai támogatásával azonnal passzív ellenállásba kezdett a koszovói államiság és a nemzetközi jelenlét ellen. Ezzel párhuzamosan kialakult egy albán

²⁹ Letöltés helye: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm, letöltés ideje: 2013.03.10.

³⁰ A NATO által kezdeményezett „Szövetséges Erő” (1999) elnevezésű hadművelet 78 napja alatt is követték el Koszovó területén, kifejezetten etnikai indíttatású, súlyos személy és vagyon elleni bűncselekményeket, melyek számáról megbízható adatok nem állnak rendelkezésre. Dana, Allin: *Kosovo and the Struggle for Unity In: NATO's Balkan Interventions*. Oxford University Press: New York, 2002, 49–64.

önrendelkezést követelő koszovói politikai mozgalom,³¹ amely szintén szembehelyezkedett a nemzetközi igazgatás intézményeivel, megkérdőjelezte hatáskörüket és válságkezelő képességüket.

Mindeközben napvilágot láttak olyan feltételezések, melyek szerint az egykori albán KLA harcosok a háború alatt, részben etnikai gyűlöletből, a koszovói szerb kisebbség sérelmére, a szervezett bűnözés fogalmkörébe tartozó cselekményeket (pl. szervkereskedelem) követték el, melyek kivizsgálás nélkül maradtak.³²

A 2000-es évek elején az UNMIK misszió mandátumát még többnyire *monitoring* – az események szakértői megfigyelésére és dokumentálására korlátozódó – feladatként értelmezték. E gyakorlat megfelelt az ENSZ más missziókban alkalmazott szerepfelfogásának. Azonban néhány esetben végrehajtási (konkrét nyomozási, ügyési és ítélkezési) hatáskörben is működtek.³³ Etnikai motívumból elkövetett bűncselekmények rendszeresen előfordultak és az UNMIK rendőri kontingense gyakran találta szemben magát passzivitással. Ez tipikussá vált, amikor a kezdetben négy pilléres missziós szervezeti modellben³⁴ a nagyobb vá-

³¹ A Koszovói Nemzeti Önrendelkezési Mozgalom (*Vetëvendosje*) 2004-ben alapított politikai párt, amely aktivistái rendszeresen szerveznek tömegdemonstrációkat és támadásokat az átmeneti nemzetközi igazgatás intézményeinek épületei ellen.

³² Delafrouz: *Vetëvendosje: a minor field study of the Kosovo Albanian Resistance Movement*, Lund University, Sweden, 2010., p. 5. Letöltés helye: <http://lup.lub.lu.se>, letöltés ideje: 2013.04.20.

³³ Carla, Del Ponte – Chuck, Sudetic: *Madame Prosecutor: Confrontations with Humanity's Worst Criminals and the Culture of Impunity*. Other Press: New York, 2008. Az e könyvben közölt állítások valóságtartalmának ellenőrzése érdekében a Strasbourg székhelyű nemzetközi emberi jogi szervezet az Európa Tanács (*Council of Europe*) 2010-ben vizsgálóbizottságot állított fel. A 2011. január 7-én jóváhagyott és nyilvánosságra hozott jelentés az etnikai indíttatásból elkövetett súlyos bűncselekmények sorozatát, komoly feltételezéseként közli. Parliamentary Assembly: *Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo*. Doc 12462. Letöltés helye: <http://assembly.coe.int>, letöltés ideje: 2012.12.30.

³⁴ Az UNMIK rendőrök Pristina, Prizren, Giljan és Mitrovica régióban, valamint a pristinai nemzetközi repülőtéren teljes körű jogalkalmazó hatáskörrel szolgáltak. *Report of the Secretary General on the UNMIK*, UNSEC S/2000/177., 3.03.2000. New York, 3–10.

³⁵ Az UNMIK négy komponense volt: a humanitárius feladatokat ellátó UNHCR, az EBESZ, az EU koszovói gazdasági újjáépítést támogató egysége, valamint az ENSZ civil közigazgatási apparátusa (ennek részét képezte a rendőri erő).

rosok rendőrkapitányságain a külföldi rendőrtisztek az etnikai bűnesetekben a helyi rendőri egységek intézkedéseit elkezdték sürgetni. A helyi rendőrök bevonása megkerülhetetlen volt, mivel az UNMIK rendőri erő létszáma 2000 márciusában csak 2361 fő volt, alig 65%-a a tervezett 4718 rendőrnek. Az erőforrások 80%-át a konvojkísérések és a védett objektumok (pl. bíróságok) épületeinek őrzése emésztette fel. Ilyen körülmények között a bűnügyi munka a formálódó koszovói rendőrségre (*Kosovo Police, KP*) hárult.

Az etnikai motivált bűnelkövetés célpontja ekkoriban a koszovói szerb és roma lakosság volt. Az elkövetési módszerek között jellemző volt az etnikai csoportok ellen irányuló kézigránátos és közlekedési eszközökön utazók elleni robbantások,³⁵ lőfegyveres orvttámadás, valamint az emberrablás. A megoldást a misszió civil közigazgatási pillérének megerősítésétől várták, amelyben a szakértők az etnikai konfliktusok rendezését szolgáló bevált gyakorlatokat próbálták meghonosítani, jó részt eredménytelenül.

Ezt bizonyítja, hogy 2001 és 2004 között az etnikumok közötti erőszakos bűncselekmények száma és a támadások brutalitása nem csökkent. Ebben az időszakban az ENSZ és az EBESZ által indított vissza-telepítési programok szerb résztvevői váltak leginkább célponttá. Az UNMIK állandósuló kapacitás problémáihoz a 2002-ben megkezdődött KFOR létszámcsökkentés is hozzáadódott. Az év végére a 4300 fős katonai erő 3000 alá csökkent. Az etnikumok közötti feszültség tovább erősödött. Az intenzív nemzetközi kampány ellenére, a 230 ezer külföldre menekült koszovói szerb közül alig 2000 fő tért vissza. Az UNMIK új egységeket állított fel a szervezett bűnözés és a gazdasági bűnözés elleni nyomozásokra, de nem helyezett többlet hangsúlyt az etnikumok közötti bűncselekményekre.³⁶ E bűnesetek elhúzódó nyomozásiban jellemzően nem születtek ítéletek. Eközben a személy elleni támadásokat

³⁵ Csapán egyetlen eseményt kiragadva említhető, a „Nis Expressz” elleni, etnikai gyűlölet motiválta támadás. 2001. február 16-án, házi készítésű, 200 kilogrammnál is nehezebb pokolgép robbant fel egy Koszovó és Szerbia között KFOR kísérettel utazó, szerbeket szállító konvojban. A detonáció 12 ember halálát okozta, további 21 személy súlyosan megsérült. A bűncselekmény miatt senkit nem ítélték el.

³⁶ UNSEC S/2002/62., 15.01.2002. New York, 8.

egyre sűrűbben váltogatták a közterületek biztonságát súlyosan megzavaró gyújtogatások és robbantások. 2002 júliusában ismét szerbek lakta épületek ellen intéztek robbantásos merényletsorozatot Giljan tartományban, ahol illegális fakitermelők ellen fellépő UNMIK rendőrök is tűz alá vettek. A helyi lakosság passzivitása mind gyakrabban csapott át nyílt erőszakba.

2003-tól egy újabb jelenség ütötte fel a fejét. Amint az UNMIK a frissen hatályba léptetett büntető törvényt alkalmazni kezdte és albán vagy szerb gyanúsítottakat vett őrizetbe, a fogva tartottakat a közvélemény politikai fogolynak kiáltotta ki és rögtönzött, 20–50 személyt megmozgató demonstrációkba kezdtek a szabadon bocsátásukért. A rendőri intézkedések elleni fellépés politikai színezetet kapott, amely szerint az átmeneti nemzetközi igazgatás a belügyekbe durván beavatkozó és részrehajló módon sérti a helyi polgárok jogait. Ekkor már előfordult, hogy az UNMIK rendőrök közterületen csaptak össze a tüntetőkkel.

2005 és 2007 között a koszovói lakosság toleranciája jelentősen csökkent a helyiekkel szembeni rendőri intézkedések, vagy ítéletek kapcsán és mind gyakrabban fejezték ki tüntetésekkel nemtetszésüket. A nemzetközi igazgatás jogalkalmazó szervei erre konfliktuskerülő módon reagáltak, az etnikumok közötti bűncselekmények elleni fellépés tovább gyengült. Az etnikumok közötti bűncselekmények ügyeiben elvélve születtek csak ítéletek, és a nemzetközi rendőri erő és igazságszolgáltatás lényegében nem működött a szerb többségű észak-koszovói tartományokban. Egyértelművé vált, hogy a nemzetközi jogalkalmazó jelenlétből az igazságügyi komponens az egyik leginkább fejlesztésre szoruló terület.

Mindeközben az UNMIK pillérét képező és létszámát tekintve jelenleg 603 fős, harminc munkacsoportba szervezett EBESZ kontingens,³⁷ a mandátumának döntő többségét kitöltő emberi jogi elvek és értékek védelmében, elterjesztésében számottevő eredményeket ért el.³⁸

³⁷ OSCE Mission in Kosovo Fact Sheet 2013. Letöltés helye: <http://www.osce.org/kosovo/76507?download=true>, letöltés ideje: 2013.05.20.

³⁸ OSCE Permanent Council: Decision of 305/1999. Letöltés helye: <http://www.osce.org/pc/30186>, letöltés ideje: 2013.05.20.

A mandátum egy másik fontos eleme a koszovói rendőrképzés kapcsán az etnikai viszonyokat tükröző rendőrség kialakítása, az emberi jogok jelentőségének hangsúlyozása és az etnikumok közötti bűnelkövetés elleni fellépés tananyagba illesztése, az első és máig egyetlen koszovói rendőriskolát megalapító EBESZ érdeme elvitathatatlan.³⁹ Az EBESZ megközelítésében az etnikai bűnözés elleni küzdelem egyik legfontosabb eszköze a helyi rendfenntartó erők kötelékében szolgáló hivatásos rendőrök és katonák közötti nemzetiségi sokszínűség megjelenítése. Az EBESZ közreműködése a KP állományában ma szolgáló több mint 7000⁴⁰ hivatásos rendőr alapképzésében, speciális- és szakképzésében, menedzserképzésben és egyéb képességfejlesztésekben továbbra is aktív.

A részletezett 1999-től 2007-ig terjedő periódusban az UNMIK és az EBESZ etnikai gyűlölet motiválta bűncselekmények elleni küzdelmében a nemzetközi tapasztalatokra és jogra hagyatkozott, amikor konkrét esetekben az etnikai jelleget megállapította. Ennek megfelelően saját statisztikát vezettek az etnikai motivált bűncselekményekről, de ennek a büntetőeljárásban gyakorlatilag nem volt szerepe, mivel az ilyen adatokat nem ismerte el hitelesnek a KP.⁴¹ A szerbek és albánok, különböző módszerekkel, de egyformán akadályozni igyekeztek az etnikailag motivált bűncselekmények elkövetőivel szemben folytatott nyomozásokat. Ebbe a közegbe érkezett meg az EU eddigi legnagyobb létszámú polgári válságkezelő missziója az EULEX Kosovo.

Az EULEX jogállamiság missziójának megindításáról az Európai Tanács 2007. január 28-i ülésén döntött. A 2008-ban megkezdett, de teljes kapacitását csak 2009. áprilisban elért misszió politikai mandátuma kifejezetten a nemzetközi rendőri erő feladatává tette az etnikumok közötti gyűlölet motiválta bűncselekmények hatékony nyomozásának

³⁹ A Vushtriben 1999-ben az EBESZ által megalapított koszovói rendőriskola az etnikai konfliktusok rendőri eszközökkel történő kezeléséhez fontos segítséget nyújtott. Az intézmény működtetését 2006-ban vette át a Koszovói Kormány.

⁴⁰ Kosovo Police Report 2011. Letöltés helye: <http://www.eulex-kosovo.eu/docs/tracking>, letöltés ideje: 2012.12.01.

⁴¹ A Koszovói Btk. az értelmző rendelkezésekben szereplő rendőrség fogalom alatt a Koszovói Rendőrséget, a Vámőrséget és az EULEX Rendőrséget egyaránt felsorolja. Criminal Code of the Republic of Kosovo, Article 120/18.

elősegítését, ahol pedig a felek elfogultsága, vagy más probléma miatt szükséges, az eljárások lefolytatását.⁴² A végrehajtási mandátummal rendelkező misszió, működésének első évében szinte teljes egészében átvette a korábbi UNMIK feladatokat, beleértve az etnikai bűnelkövetéssel szembeni küzdelmet. A feladatok az EULEX 2008 óta létező etnikai bűnözés elleni egysége (*Inter-ethnic Crime Unit*) hatáskörébe kerültek. Az egység az új Koszovói Btk. által biztosított hatáskör birtokában továbbra is elláthatja feladatait.

Közel másfél évtizeddel a nemzetközi közösség koszovói krízisbe történt beavatkozását követően mind több és egyre élesebb kritika olvasható a nemzetközi sajtóban, az egyes vélemények szerint elhibázott fellépéssel kapcsolatban, melyek gyakran, éppen a nemzetközi közvélemény által leginkább elítélt, súlyos, etnikumok közötti bűncselekményekkel szembeni tehetetlenséget ostromozza.⁴³ Aligha vitatható joggal, az elmarasztalás az etnikai bűnözéssel szembeni eredménytelenségére és a „tolerancia” kérdéskörére is kiterjedt.⁴⁴

Az EULEX mandátumának a többnemzetiségű demokratikus intézményrendszerek, rendőrség, igazságszolgáltatás és vámszervek építése is sarkalatos pontja. Ennek körében cél, hogy az etnikai összetétel reprezentálja a nemzetiségi viszonyokat. Ezt máig nem sikerült megvalósítani.

Az EULEX kapacitásából mindvégig fenntartott az etnikai bűncselekmények nyomozásához szükséges szervezeti tartalékokat, de áttörő eredményt e területen ennek ellenére sem sikerült elérni. Ilyen bűncselekmények megállapítására sokkal ritkábban kerül sor, mint ahányszor azt a körülmények a tapasztalatok szerint indokolnák. A különbség a hatóságok előtt rejtve maradt (latens) bűncselekményekkel magyarázható, amikor egyáltalán nem indul, vagy nem etnikai motivált bűncse-

⁴² Council Joint Action 2008/124/CFSP: Article 3/d.

⁴³ 'We Have Achieved Almost Nothing': An Insider's View of EU Efforts in Kosovo, *Spiegel Online International*. Letöltés helye: <http://www.spiegel.de/international/europe/veteran-insider-provides-grim-account-of-eulex-efforts-in-kosovo-a-865650.html>, letöltés ideje: 2013.04.22.

⁴⁴ Ian, King – Whit, Mason: *Peace at Any Price: How the World Failed Kosovo*. Cornell University Press, 2006.

lekmény miatt kezdődik büntetőeljárás. Ennek okai között Koszovóban legalább két lényeges körülmény említése indokolt, nevezetesen a bűncselekmény etnikai jellegének érintettek általi tagadása és a nemzetközi közösség jogalkalmazó gyakorlatának hiányosságai.

1. Az etnikai motiváció tagadása

Az etnikai konfliktusok, még ha bűncselekménnyé is transzformálódnak, amennyiben nem jelenik meg a helyzet politikai célú felhasználásának mögöttes szándéka, Koszovóban többnyire az érdekelt magán-személyek belső ügyei maradnak. Azokba pedig, már csak a politikai szembenállás és a hagyományok miatt sem szívesen engednek a hatóságoknak az érintettek beleszólást.⁴⁵ Különösen a mélyen gyökerező a szerb-albán etnikai ellentét és az ebből következő kölcsönös bizalmatlanság. Mindkét nemzetiség részéről egyformán érzékelhető, hogy a bűncselekményben érintett sértettek jellemzően, szándékosan kerülnek a hatósági eljárásokat, a hivatalos személyekkel való érintkezést, és ez alól a nemzetközi igazgatás személyzete sem kivétel. Tipikus eset, hogy már a bűncselekmény megtörténtét sem ismerik el, az etnikai motivációt pedig mindkét részről konokul tagadják akkor is, ha a cselekmény végül bizonyítást nyer.

Az sem elhanyagolható szempont, hogy az etnikai jellegű bűncselekmények mindig fokozott sajtónyilvánosságot kapnak, melyet az érintettek jellemzően kerülni szeretnének, ráadásul a médiaérdeklődés nem eredményez nagyobb hatékonyságot a felderítésben. Eltekintve a szóváltásoknál nem komolyabb nézeteltérésektől, melyek tárgya pl. a helységnévtáblák többnyelvű feliratozása, a mindennapokban a tulajdon elleni bűncselekmények jelentenek gondot. Az etnikai motiváció ezekben az ügyekben nagyon ritkán ismerhető fel, vagy bizonyítható. Az

⁴⁵ A koszovói szerb etnikum nem ismeri el az állami szervek fennhatóságát, ezért általában nem fordul azokhoz. Ugyancsak tagadják a nemzetközi igazgatás jogszerűségét és hatáskörét a szerbek lakta településeken, ahol a Koszovói Rendőrség nem végez tevékenységet és a nemzetközi rendőri erő is csak a legszükségesebb esetekben jelenik meg. Az albán tradíciókban a klán rendszer elsődleges szerepet játszott már az ókortól kezdve. Az ősi, törzsi szokásjog a *kanun*, magyarul „*zsinórmérce*” szolgál még ma is erkölcsi iránymutatásokkal a koszovói albánok számára, gyakran helyettesítve a modern jogi intézményeket. Schütz István: *Fehér foltok a Balkánon: bevezetés az albanológiába és a balkanisztikába*, Balassi Kiadó: Budapest, 2002.

etnikumok tagjai között előforduló személy és vagyonelleni bűncselekmények valódi motívuma zömében nem a nemzetiségi különbözőség, hanem pl. az anyagi haszonszerzés (földfoglalások, elhagyott ingatlanok kifosztása), az elfoglalt, vagy elbitorolt dolgok megtartásához fűződő érdek (otthonaikból elűzöttek visszatérésekor). Illetve a Balkán régióban tipikus, a korábbi személyes sérelmek megtorlása és a bosszú. Ezekben az esetekben a konfrontálódó felek a bűncselekményt saját ügynek tekintik, az etnikai jelleget tagadják, és kifejezetten kerülnek a nemzetközi szervezetek vizsgálódását, a sajtónyilvánosságot. Ilyenkor bármely etnikum a bűncselekmény tagadásában, az eljárás passzív magatartással való akadályozásában érdekelt.

A tapasztalatok szerint az etnikai jelleg elhallgatása az albán, illetve a szerb hivatalos szervek, személyek részéről is gyakorlat.⁴⁶ Ez a sajátosság jelenti az etnikai bűncselekmények elleni érdemi fellépés talán legkomolyabb akadályát.

2. A nemzetközi közösség jogalkalmazó gyakorlatának hiányosságai
Az etnikai motiváció koszovói „intézményes” tagadásának közegében, a többnemzetiségű rendvédelem szerepe kiemelkedő. Az ilyen bűncselekmények felderítésében és az igazságszolgáltatásban e szervezeteknek, napjainkban az EULEX rendőreinek, ügyészeinek és bírának kiemelkedő jelentősége van. Azonban csupán a nyilvánosságra hozott hivatalos statisztikai adatok birtokában nem lehet megítélni a probléma tényleges kiterjedését, mivel ilyen statisztika egyáltalán nem létezik. Arra sincs egységes álláspont, vagy írásos iránymutatás akár a koszovói, vagy a nemzetközi jogalkalmazók számára, hogy mely feltételek fennállása esetén szükséges egy cselekményt kifejezetten etnikailag motivált bűncselekménnyé minősíteni. Minden a konkrét esemény körülményeitől, a tényállástól függ.

Tekintve, hogy a Koszovó állami szervei az etnikai bűnözésre vonatkozó nyilvántartást nem vezetnek, ilyen adatokat nem közölnek, a nem-

⁴⁶ Ez a jelenség visszaköszön például a 2009–12 között alkalmazott állami bűnmegelőzési programban. A terjedelmes dokumentum bűncselekmény kategóriák egész sorát hivatkozva, de az inter-ethnic kifejezést gondosan kerüli. *State Strategy of the Republic of Kosovo on Crime Prevention and Action Plan*. Letöltés helye: http://www.mpb-ks.org/repository/docs/STRATEGy_eng.pdf, letöltés ideje: 2013.05.02.

zetközi szervezetek jogalkalmazói továbbra is „házi” statisztikát vezetnek az etnikailag motivált bűncselekményekről. Azonban fontos megjegyezni, hogy e statisztikák a hitelesség szempontjából megkérdőjelezhetők és joghatás kiváltására, pl. a helyi hatóságoktól az eljárás hatáskörének elvonására nem alkalmasak. Az egységes, a koszovói és a nemzetközi jogalkalmazó hatóságok által kötelezően alkalmazandó, az etnikai motiváció azonosítására alkalmas szempontrendszer és jelentési rendszer, valamint az ezeken alapuló statisztika hiánya napjainkban is hátráltatja e bűncselekmények ellen helyben folytatott érdemi küzdelmet.

Az etnikai gyűlölet motiválta bűnözés legújabb generációja Koszovóban

Koszovó példája igazolja, hogy az etnikai konfliktusokon belül a gyűlölet motiválta bűncselekmények sorozata úgy is megvalósulhat, hogy elszigetelt bűnesetek helyett, hatalmas tömegeket politikai céllal aktivizáló erők az etnikumok közötti bűnözést történelemalakító tényezőként használják fel. Ez különösen a 2000. év után vált általános gyakorlattá az albán és a szerb nemzetiség körében. E problémával korábban az UNMIK, napjainkban az EULEX többnemzetiségű rendőri ereje kénytelen szembenézni.

A nem ritkán súlyos bűncselekmények sorozatába torkolló, egyelőre csaknem feloldhatatlan etnikai konfliktusok gócpontja Koszovóban az északi, szerb többségű országrész, amelyet az etnikai megosztottság jelképévé vált barikádokkal eltorlaszolt mitrovicai híd is szimbolizál. Habár Koszovó egész területén történnek etnikai különbözőség miatti bűncselekmények, az Ibar folyótól északra elhelyezkedő, döntően szerbek lakta településeken, ahol elutasítják a nemzetközi szervezetek és a koszovói közhatalmi szervek hatáskörét, bármely más területnél gyakrabban fordulnak elő atrocitások. A háború lezárását követően az etnikumok között kirobbant és sajtóvisszhangot kapott összecsapásokat alapul véve, a 2004-es zavargás tekinthető máig a legjelentősebb etnikai gyűlölet motiválta bűncselekmény sorozatnak Koszovóban.

A 2004. március 17-én a Koszovó szerb többségű északi tartományából, Mitrovicából kiindult országos pogromban több tízezer fő vett részt. A konfliktushoz eredetileg az etnikai indíttatású szándékos emberölés, egy szerb fiatal kivégzése és a később balesetként azonosított, négy albán gyermeket érintő szerencsétlenség vezetett.⁴⁷ Utóbbi esemény miatt a kosovska-mitrovicai hídnál az albánok szerbellenes tiltakozó akciót szerveztek, mivel a történeteket bosszúként értékelték. A szerb lakosok válaszul rátámadtak a tiltakozókra. Az összecsapást a felek közé ékelődött békefenntartók könnygázzal és gumilövedékekkel próbálták megfékezni. Erre a szembenállók sorozatlövő fegyverekkel nyitottak tüzet és kézigránátokat dobtak a tömegbe. A helyszínen nyolc személy elhunyt és több mint 300 ember súlyosan megsebesült.

A hídnál történt összecsapás országos méretű szerb ellenes pogrommá fajult, amely végül roma személyeket is érintett. A „*March Pogrom*” elnevezéssel illetett etnikai zavargások végül 19 halálos áldozatot követeltek, további 600 személy megsérült (köztük 61 nemzetközi békefenntartó katona és 55 rendőr). A lázongás alatt, több mint 4000 szerb nemzetiségű személy kényszerült koszovói otthonát elhagyni. A bűncselekmények elkövetői közel 1000 szerb lakta épületet (köztük 35 ortodox templomot) gyújtottak fel, romboltak le, tettek lakhatatlanná, vagy csak fosztottak ki. Tizenhárom korábban szerbek lakta település néptelenedett el.⁴⁸

Az ENSZ főtitkára 2004 novemberében számolt be az UNMIK koszovói tevékenységéről és etnikai villongások kezeléséről a BT-nek. A beszámolót, amely abban az évben az UNMIK tevékenységéről szóló éves értékelést is helyettesítette, a Kai Eide norvég nagykövet által vezetett vizsgálóbizottság készítette. A jelentés, bár a nemzetközi fellépést

⁴⁷ 2004. március 15-én egy szerb nemzetiségű 18 éves fiatalembert albán elkövetők brutálisan kivégeztek Caglavica településen. Másnap három albán nemzetiségű, vízbe fült kiskorú holttestét találták fel, akik az Ibar folyó mentén a szerb közösség lakta Cabar település közelében. Az albán többség bosszút sejtett az esemény háttérében és az elkövetők kiadást követelve vonult a kosovska-mitrovicai hídra. Letöltés helye: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3667839.stm>, letöltés ideje: 2013.05.01.

⁴⁸ Letöltés helye: http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2013&mm=03&dd=17&nav_id=85208.

eredményesnek minősítette a konfliktus megoldására, egy olyan közös stratégiát javasolt a helyi és nemzetközi szereplők részvételével, amelynek célja Koszovó végleges státuszának meghatározása, ezzel az etnikumok közötti további erőszak megakadályozása.⁴⁹

A felvetés egyelőre nem valósult meg, bár a 2013. április 19-én a szerb és koszovói albán állami vezetők által Brüsszelben aláírt, az EU koordinációjával tető alá hozott megállapodás megvalósulása esetén megfelelő alapot képezhet az etnikai megosztottság miatti ellenséges viszony rendezésére.⁵⁰

2008-ban újabb, kifejezetten etnikai indíttatásból elkövetett bűncselekmény sorozat történt a koszovói függetlenség február 18-án történt egyoldalú kinyilatkoztatását követően, ezúttal a Koszovó önálló államiségét elutasító szerb közösség részéről. A szerb nemzetiségű személyek a függetlenség első napján valamennyi hivatalban megtagadták a munkafelvételt és megkísérelték elfoglalni a mitrovicai középületet, valamint az észak-koszovói határállomásokat. Támadások érték a nemzetközi válságkezelő erők gépjárműveit, épületeit és személyzetét a szerbek lakta enklávékban, illetve az északi tartományokban. A támadásokban egy fő ENSZ rendőr meghalt és 150 személy megsérült.

⁴⁹ Kai Aage Eide 1997–98 között az ENSZ főtitkárának különleges megbízottjaként tevékenykedett Boszniában, majd 2004-től Koszovóban. A diplomata olyan megoldást látott hatékonynak az etnikai villongások megoldására, amely részleges autonómiát biztosít a szerb többségű koszovói tartományokban, településeken. *Report of the SG on the UNMIK No. S/2004/907*. Letöltés helye: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2004/907, letöltés ideje: 2013.13.20. Kai Eide javaslatait Martti Ahtisaari ENSZ különmegbízott a Koszovó végleges státuszának kérdésében az ENSZ számára 2007-ben kidolgozott részletes béketervébe is beépítette, de ez sem került elfogadásra. *Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement*, UNSEC No. S/2007/168. Letöltés helye: <http://www.unosek.org/unosek/en/statusproposal.html>, letöltés ideje: 2013.03.27. Mindkét javaslat közös eleme, hogy a koszovói szerb közösség integrálása, az etnikumok közötti bűncselekmények visszaszorítása, eredményesebb felderítése érdekében, mind több koszovói szerb rendőrnek a KP kötelékében történő alkalmazását hangsúlyozza.

⁵⁰ Az EU által koordinált Belgrád-Pristina dialógus 10. fordulóját követően aláírt megállapodás tizenöt pontban tesz javaslatot a szerb-albán viszony rendezésére a szerb többségű észak-koszovói tartományokban. A megoldás lényege a koszovói közhatalmi és politikai intézmények szerbek általi elismerése, különösen a Koszovói Rendőrség fennhatóságának elfogadása, cserébe a helyi önkormányzatokban biztosított széleskörű autonómiáért.

A szerb kisebbség Mitrovica-szerte rögtönzött útzárákat hozott létre kőtömbökből és vashulladékból, megakadályozva a nemzetköziek és az albán személyek közlekedését, amely eljárás Koszovó szerte gyakorlattá és az etnikai szembenállás egy újabb szimbólumává vált. Ezzel a momentummal egy máig tartó politikai folyamat kezdődött, amelynek célja az északi tartományok szerb többségének felhasználásával az albán koszovói hatóságok és a nemzetközi jelenlét bojkottálása. A KFOR egységek időről-időre megkísérelték az úttorlaszok felszámolását, melyek személyi sérülésekhez és újabb tiltakozó akciókhoz vezettek, így a további konfrontáció elkerülése érdekében a nemzetköziek egyelőre nem bontják meg a létrehozott barikádokat.

2011. július és augusztus hónapban sorozatos incidensekre került sor a szerb és az albán nemzetiség között Koszovó északi, szerb többségű tartományaiban (Mitrovica, Zubin Potok és Leposavic). A konfliktus gyökere az volt, hogy a Koszovói Rendőrség⁵¹ egységei – anélkül, hogy egyeztettek volna a szerb féllel, vagy a nemzetközi erővel, különösen az EULEX határőreivel – megkísérelték átvenni a határellenőrzést két északi átkelőn. A Szerbiával határos, hegyvidéki fekvésű Jarinje és Brnjak településeken a felfegyverzett koszovói albán rendőrök megjelenése azonnali erőszakhoz vezetett.

A koszovói határ rendészeti egységeinek egyik tagja kézigránátos támadásban vesztette életét, miközben a határátkelő posztok nemzetközi személyzetét szerb fegyveresek vették tűz alá.⁵² A szerbek lakta települések egész Koszovóban garázda tüntetésekkel és a nemzetköziek ellen irányuló erőszakos támadásokkal reagáltak a történetekre. A határátkelő helyek konténer épületeire orvlövészek többször tüzet nyitottak, majd végül mindkettőt felgyújtották. Az átkelőket később a KFOR könnyűfegyverzetű egységei demonstratívan megszállták, miközben a közbiz-

⁵¹ A rendőrség napjainkban a jogállamiság megvalósításában a legfejlettebb és leghatékonyabb koszovói intézmény. Az északi tartományaiban pedig máig az egyetlen működő állami intézmény. International Crisis Group Report: *The Rule of Law in Independent Kosovo*, No. 204. (2010.05.19.), 21.

⁵² Ethnic Serbs Fire at NATO troops in Kosovo, Reuters. Letöltés helye: <http://www.reuters.com/article/2011/07/27/kosovo-nato-idUSBYT76945420110727>, letöltés ideje: 2013.02.20.

tónusát az EULEX rendőrei állították helyre. A zavargásoknak hivatalos közlések szerint négy halálos áldozata és közel 300 sebesültje volt. A KFOR egységek 65 könnyű sérültet jelentettek a katonák köréből.⁵³

Az említett, súlyos következményekkel járó incidensek esetében az etnikai motiváció egy nyíltan vállalt, politikai célokra (Koszovó önálló államiságának szerb részről történő tagadása) felhasznált körülmény. Kevésbé nyilvánvalóan, de szintén politikai háttérre hivatkozással végrehajtott, bűncselekményt megvalósító nemzetiségi konfliktusra a közelműltből is hozható példa és nem csak az észak-koszovói területeket érintve. A 2012 májusában kezdődő nyugat-koszovói Klina tartományban történt bűncselekmény sorozat már csak azért is érdemes az említésre, mert az ott nemzetközi közreműködéssel még 2005-ben elkezdett visszatelepülést segítő program (*returns programme*) kezdetben példaeértékűnek tűnt. Az ENSZ, az EBESZ és az EU a jövőben ezt a modellt kívánta követni.

A lakóhelyükről a 1990-es évek végén elűződött szerb nemzetiségű lakosok első csoportja 2006-ban érkezett vissza Szerbiából korábbi koszovói lakóhelyére az UNMIK által kezdeményezett projekt (*Strategic Framework on Communities and Returns*) keretében. Azonban több év átmeneti nyugalom követően 2012 májusában ismeretlen személyek az ún. Albán Nemzeti Hadsereg (*Albanian National Army*) nevében szórólapokat terjesztettek a szerb lakosság körében, amelyekben történelmi igazságszolgáltatást emlegetve, a visszatelepültek azonnali távozását követelték, nyíltan fenyegetőzve. Néhány nap elteltével Drenovac településen sorozatosan megtámadtak és felgyújtottak a visszatelepült szerbek által felújított lakóházakat. A támadások áterjedtek Klinvac, Grabac és Bica településére is, ahol szervezeten házakba törtek be, kifosztották és felgyújtották az épületeket. Az esetek láncolata szeptemberig folytatódott. A sajtóban megjelent hivatalos albán álláspontok szerint e cselekmények inter-etnikai háttere nem volt bizonyított. A bűncselekmények szerb sértettei minden esetben értesítették a rendőrséget, de a tanúk ál-

⁵³ International Crisis Group: Kosovo and Serbia: A little Goodwill Could Go a Long Way. Report, No. 214. 2012.02.02. Letöltés helye: <http://www.crisisgroup.org>, letöltés ideje: 2013.05.02.

lítása szerint azok egy alkalommal sem jelentek meg a helyszínen, az ügyekben a Koszovói Rendőrség által elrendelt nyomozások még nem vezettek eredményre.⁵⁴

Miközben az etnikailag motivált bűncselekmények száma az ENSZ szerint Koszovó albánok lakta részeiben visszaszorulóban van, a szerb közösségeket érintően ugyanez emelkedni kezdett és e tendenciát a nemzetközi közösség aggodalommal követi.⁵⁵ A bűnözési statisztika és a valóság közötti disszonancia az etnikai motivációból elkövetett kisebb súlyú bűncselekmények esetében egy fontos jellemző, mely a jelenség látens természetére is rávilágít.

Az etnikai különbözőséget indokként pl. politikai okból nyíltan vállaló tömegzavargások és az ezeket kísérő, szinte szükségszerűen megjelenő súlyos bűncselekmények esetében a motiváció egyértelműen tetten érhető. Az etnikai hovatartozás hangsúlyozása a konfliktust végül összezsapássá generáló, gyakran a háttérben maradó személyek elemi érdeke. Az etnikai gyűlöletből szított tömegzavargások, az önálló bűncselekmények elkövetéséhez képest lényegesen nagyobb esélyt kínálnak a büntetlenségre. Ezek képezhetik az etnikumok közötti bűnözés egyik legújabb, megújuló rendőrségi stratégiát igénylő vonulatát Koszovóban.

Habár a rendőrség Koszovóban a vonatkozó jogszabály alapján⁵⁶ már gyakorlatilag képességeinek teljes birtokában végzi tevékenységét, kérdéses, hogy az etnikai ellentétekkel súlyosan terhelt környezetben hogyan lesz képes érvényt szerezni az új jogi szabályozásoknak, különösen a nemzetközi igazgatás megszüntetést követően. Ugyanis gyakori, hogy az etnikai gyűlölet miatt a hivatalos jogi fórumok, érdekegyezte-

⁵⁴ Anita McKinna: *Case Study Klina: An Unexpected Increase in Crimes Against Minorities in Kosovo South*, Letöltés helye: <http://www.balkananalysis.com/kosovo/2013/03/09/case-study-klineklina-an-unexpected-increase-in-crimes-against-minorities-in-kosovo-south/>, letöltés ideje: 2013.05.02.

⁵⁵ Az ENSZ koszovói statisztikai adatokra hivatkozva 2011-ben 406, míg 2012-ben 361 etnikumokat érintő különféle bűncselekményt említ. Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, UNSEC S/2013/72. Letöltés helye: <http://www.unmikonline.org/SGReports/N1321969.pdf>, letöltés ideje: 2013.05.02.

⁵⁶ Kosovo Police (KP), Law on Police No. 04/L-076, 2012.03.02. Letöltés helye: <http://www.kuvendikosoves.org/?cid=2.1,191,837>, letöltés ideje: 2013.04.20.

tő platformok helyett az érdekeltek között szándékos bűncselekmények formájában „rendeződnek” a nézeteltérések.

Az etnikumok közötti gyűlölet motiválta bűncselekmények büntetőjogi jelentőségén túl továbbra is fontos figyelemmel lenni a Koszovó végleges státusát érintő és befolyásolásra törekvő mögöttes politikai szándékokra. Az etnikumok közötti helyi ellentéteket megoldás helyett, országos méretű tömegdemonstrációkká, lázongássá fokozó politikai érdekcsoportok egy-egy konkrét ügyet csupán eszközként használnak fel céljaik elérésére. A zavargások során rendkívül nehéz a kifejezetten etnikai indíttatású bűncselekményeket a szimplán vagyon elleni, vagy közterületi, garázda cselekményektől elhatárolni. Az ilyen ügyek arra is rávilágítanak, hogy az etnikai konfliktusok megakadályozásában, illetve kezelésében felelős nemzetközi erők hogyan és milyen szerepet töltenek be valójában a problémák rendezésében.

Összefoglalás

Az etnikai konfliktusok témakörébe tartozó, gyűlölet motiválta bűncselekmények elleni nemzetközi együttműködés egy speciális területe a posztkonfliktusos térségekben végzett bűnüldözés és bűnmegelőzés. Etnikai motivációból gyakorlatilag bármely büntetendő cselekmény elkövethető, de a tetteseket csupán akkor fenyegeti súlyosabb büntetés, ha erre vonatkozóan az alkalmazásra kerülő büntető törvénykönyv kifejezetten utalást tartalmaz.

Az etnikai konfliktusokból eredő bűncselekmények felderítésében az érintett etnikumoktól általában nem várható elfogulatlan hozzáállás. Ezért a közbiztonság fenntartása, az igazságszolgáltatás és az emberi jogok védelmében, Koszovóban tevékeny nemzetközi szervezetek, mandátumaikban hangsúlyosan kezelik az etnikai bűnözés elleni fellépést. Koszovó egyedi példáját alapul véve, az etnikai gyűlölet, mint motívum felismerése egy adott bűncselekmény esetén, a konkrét ügy összes körülményeit alapul véve elméletben egyszerűnek tűnik. A gyakorlatban azonban az etnikai jelleg megállapítása jellemzően nehézségbe ütközik,

melyek közül az etnikai színezetnek a bűncselekményben érintett felek általi tagadása és a helyi hivatalos szervek ezt szándékosan támogató magatartása hangsúlyozandó. A tapasztalatok szerint a nemzetközi erőfeszítések az etnikai gyűlölet motiválta bűnözés felszámolására Koszovóban általában nem talál a helyi nemzetiségek körében támogatásra.

Az etnikumok közötti bűnözés problémájának koszovói kiterjedésére és szerkezeti sajátosságaira vonatkozóan a legjelentősebb, bizonyítottan etnikai gyűlöletből elkövetett bűncselekmények körülményeinek elemzése alapján néhány tendencia felvázolható. Az etnikai motivációból elkövetett bűncselekmények tettenérése és bizonyítása Koszovóban a gyakorlati bűnüldözés és jogalkalmazás számára az átmeneti nemzetközi igazgatás bevezetésének kezdetétől rendkívül problémás, főként az alábbiak miatt:

- a vélelmezhetően kifejezetten etnikai különbözőség miatt elkövetett bűncselekmények elkövetői és áldozatai többnyire tagadják az etnikai motiváció tényét, sőt, ha ilyen gyanú felmerül, a bűncselekmény megtörténtét is;
- nem állnak rendelkezésre megbízható statisztikai mutatók az össz-bűnözésről és ezen belül a gyűlölet motiválta, etnikumok közötti bűnelkövetésről, de az ismert esetek tükrében e probléma folyamatosan jelen van;
- az etnikai jellegű bűncselekmények elkövetőivel szemben a nemzetközi igazgatás keretében tett határozottabb rendőri, igazságügyi intézkedéseket egyes helyi politikai erők a belügyekbe történő jogosulatlan beavatkozásként értékelték és passzív ellenállással, vagy erőszakos demonstrációkkal próbálták akadályozni;
- az etnikai jellegű bűncselekmények szempontjából döntő jelentőségű az észak koszovói, szerb többségű Mitrovica régió, ahol a legtöbb ilyen bűncselekmény történik azonban éppen ott a leggyengébb a nemzetközi szervezetek jelenléte, így e bűncselekmények detektálása, felderítése, bizonyítása, de főként megelőzése egyelőre csaknem lehetetlen.

A posztkonfliktusos térségben a többnemzetiségű jogalkalmazók, megfelelő felhatalmazás birtokában sokat tehetnek a helyszínen az etnikai gyűlölet miatti bűncselekmények ellen, de eredményességük nagy-

részt a helyi lakosság és hivatalos szervek, személyek együttműködő készségétől függ.

Koszovóban az albán többség és a szerb kisebbség közötti megbékélés a záloga az etnikumok közötti gyűlöletből fakadó bűnözés megfékezésének. A történelmi múltban gyökerező nemzetiségi konfliktusok közül jelentőségében kiemelkedik az 1999-es fegyveres konfliktus során történt szervezett, háborús- és emberiség elleni, lényegében napjainkig felderítetlen bűncselekmények sorozata. Az átmeneti nemzetközi igazgatás intézményei a háború befejezése óta folyamatos erőfeszítéseket tesznek Koszovóban a fenntartható közbiztonság megteremtésére, de az egész Nyugat-Balkán tartós békéjének zálogát képező szerb-albán etnikai szembenállás megoldása, vagy akár csak enyhítése, a háború sebének igazságszolgáltatás útján történő begyógyítása nélkül aligha lehetséges. A hiányosság mára a szerb kisebbség elszeparálódásához vezetett, amely helyzet az önrendelkezés biztosítása esetén sem garantálja a társadalmi békét.⁵⁷ A megoldás folyamatában fontos, de nem döntő szerep hárul az átmeneti nemzetközi igazgatás intézményeire. A több-nemzetiségű rendőri és igazságügyi komponens tevékenysége kizárólag akkor lehet sikeres, ha az etnikai gyűlölet motiválta bűnelkövetés elleni érdemi küzdelem nem csupán a nemzetközi közösség, de a helyi nemzetiségek számára is prioritássá válik.

KISEBBSÉG- KUTATÁS

SZEMLE

⁵⁷ Chaim, Kaufmann: Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil War. *International Security*, Vol. 20, No. 4 Spring, 1996, 149.